

TÜRKİYE’DE SALGIN DÖNEMİNDE KULLANILAN UZAKTAN EĞİTİM PLATFORMLARI İLE YAŞANAN SÜRECİN EĞİTİM PROFESYONELLERİ VE ÖĞRENCİLER TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Remzi Başar,
Düzce Üniversitesi, remzibasas@duzce.edu.tr

ÖZET

Covid-19 salgınının yayılması ile birlikte Türkiye’de pek çok alanda değişiklikler yaşanmıştır. Yaşanan değişikliklerin başında eğitim-öğretim yer almış, salgının Türkiye’ye gelmesi ile beraber eğitim alanında var olan klasik anlayış yerini uzaktan eğitim sistemlerine bırakmıştır. Salgın sebebi ile zorunlu şekilde uzaktan eğitime geçmek pek de kolay olmamış, Türkiye’de uzaktan eğitim için mevcut alt yapı sistemleri olmasına rağmen pek çok aksaklıklar yaşanmıştır. Salgın sürecinde eğitim alanında çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Dolayısıyla uzaktan eğitim platformlarının sürekli olarak geliştirilmesi ve yenilenmesi gerekmektedir.

Çalışma, Covid-19 Pandemi dönemi ile birlikte Türkiye’deki ilkökul, ortaokul, lise ve üniversitelerde uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim sürecinde öğrenci ve eğitim profesyonellerine ait görüşlerin toplanması ve incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Kotalı ve kolayda örneklem yöntemi ile sürecin tarafları olan eğitim profesyonelleri ve farklı yaşlardan öğrencilerin yaşadıkları sorunlar, kullanılan uzaktan eğitim sistemlerinin iyi ve kötü yönleri, öğrenciler ve eğitim profesyonellerinin motivasyonları ile süreçten memnun olup olmadıkları ve sürece dair genel görüşleri, 102 eğitim profesyoneli ve 921 öğrencinin gönüllü olarak katıldığı anket üzerinden elde edilmeye çalışılmıştır.

Toplanan veriler frekans dağılımları ile yorumlanmış ve kullanılan uzaktan eğitim platformlarında yaşanan teknik aksaklıklar nedeniyle uzaktan eğitimin örgün eğitime oranla daha az tercih edildiği, verimliliğin ve motivasyonun uzaktan eğitim ile birlikte düştüğü belirlenmiştir. Uzaktan öğretim sürecinin daha sorunsuz ve verimli yürütülebilmesi için uzaktan eğitime dair süreçler ve kullanılan platformlarda verimliliği arttıracak iyileştirmelerin yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Uzaktan eğitim sistemleri, Uzaktan eğitim platformları, Çevrimiçi eğitim.

ABSTRACT

With the spread of the Covid-19 epidemic, many changes have occurred in Turkey. Education and training took place at the beginning of the changes experienced, and with the arrival of the epidemic in Turkey, the classical understanding in the field of education left its place to distance education systems. Due to the epidemic, it was not easy to switch to compulsory distance education, although there are existing infrastructure systems for distance education in Turkey, many disruptions have been experienced. During the epidemic process, various

applications are implemented in the field of education. Therefore, distance education platforms need to be constantly developed and renewed.

The objective of study is collecting and examining the opinions of students and education professionals in the distance education process, which started to be implemented in primary, secondary, high school and universities in Türkiye with the Covid-19 Pandemic period. The data was collected by using the quota and convenience sampling method. The problems experienced by the education professionals and students of different ages who are the parties of the process, the good and bad aspects of the distance education systems used, the motivations of the students and education professionals, their general opinions about the process if they were satisfied with the process have been the research questions. The sample of the study consisted of 102 education professionals and 921 students. The data have been collected by using a questionnaire form.

The collected data were interpreted by frequency distribution and it was determined that distance education is less preferred than formal education due to the technical problems experienced in the distance education platforms employed. It has been determined that the productivity and motivation decrease with distance education. It is concluded that improvements on the efficiency should be made in the processes of distance education and the platforms employed in order to implement the distance education process more smoothly and efficiently.

Keywords: *Covid-19, Distance education systems, Distance education platforms, Online education.*

1. Giriş

2019 Aralık ayında Çin’de ortaya çıktığı düşünülen Covid-19 Türkiye’de ilk olarak 11 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. Salgının ortaya çıkmasıyla 13 Mart 2020’de Türkiye genelinde eğitim ve öğretime ara verilmiştir (Can, 2020:12). Ancak salgının hızla yayılması nedeniyle eğitime verilen aranın tahmin edilenden daha uzun süreceği öngörülerek Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından uzaktan eğitime geçilme kararı alınmıştır (Serçemeli ve Kurnaz, 2020:41). Kararla birlikte uzaktan eğitim alt yapısı bulunmayan okullar zorlu bir döneme girmişlerdir. Dünya genelinde vaka artışları ekonomi, eğitim-öğretim ve sosyal hayatı fazlasıyla etkilemiştir. Zorlu süreçte uzaktan eğitim alt yapısı oluşturularak eğitim-öğretimde süreklilik ve iyileştirme hedeflendi ancak Hedefe ulaşmak hiç de kolay olmamıştır. Eğitim profesyonelleri, öğrenciler ile aileleri ve tüm paydaşlar pandemi sürecine uyum sağlamakta oldukça zorlanmıştır. Uzaktan eğitim, Türkiye’de salgın öncesinde de çok sayıda okulda açık öğretim modeli olarak kullanılmış, çeşitli mesleki ve yabancı dil eğitimleri uzaktan eğitimin bir parçası olarak yıllardır eğitim hayatının bir parçası olarak varlığını sürdürmüştür.

Zaten çevrimiçi eğitim alan öğrenci sayısı giderek artmakta iken Covid-19 salgını ile ivme daha da artmıştır (Genç ve Gümrükçüoğlu, 2020:406). Klasik eğitim sistemi Covid-19 sebebiyle yerini uzaktan eğitim sistemlerine bırakmaya başlamış, ilkokuldan üniversite eğitimine kadar tüm öğrenciler çevrimiçi eğitim platformlarıyla tanışmışlardır. Türkiye genelinde gerek okulların alt yapısı gerekse ekonomik koşullardan dolayı farklı çevrimiçi eğitim platformları kullanılmaktadır. Öğrenci ve eğitim profesyonellerinin platformlara adapte olması gerekmektedir, aksi halde eğitim seviyesinde ciddi bir düşüş yaşanacağı öngörülmektedir.

Uzaktan eğitim platformları da 21. yüzyılda gerçekleşen teknolojik gelişmelerden nasibini alarak çözüm çeşitliliği açısından zenginleşmiştir. Ancak çeşitliliğin fazlalığı sürecin iyi yönetildiği anlamını taşımamaktadır. Covid-19 salgınında zorunlu bir şekilde uzaktan eğitime geçilmesiyle birlikte canlı ders yazılımının oldukça önemli olduğu ortaya çıkmıştır (Durak vd., 2020:794). Pek çok okul belli başlı platformlar üzerinden eğitimi yürütürken, bazı okullar kendilerine özel uzaktan eğitim platformu geliştirmiştir. Ancak gerek coğrafi konum gerekse ekonomik koşullar sebebiyle uzaktan eğitim platformlarına erişemeyen pek çok öğrenci de salgın sürecinden zarar görmüşlerdir. Sonuç olarak tüm öğrencilerin gerekli donanımlara ve uzaktan eğitim sistemine sahip olmaları, sürecin devamlılığı ve senkronize bir şekilde yürütülmesi için gerekli desteklerin verilmesi önem arz etmektedir (Buluk ve Eşitti, 2020:294).

Ders esnasında mevcut öğrenci sayısının fazla olması çevrimiçi platformlarda sistemsel sorunlara sebep olmaktadır. Uzaktan eğitim sisteminde sadece dersler değil aynı zamanda sınavlar da genellikle çevrimiçi gerçekleştirildiği için sınav esnasında yaşanan sistemsel bir sorun öğrenciyi zor durumda bırakmaktadır. Öğrenciler yaşadıkları tüm aksaklıkları yetkililere bildirerek iyileştirme ve geliştirme çalışmaları yürütülmesini sağlamaktadır. Bu süreçte sadece öğrenciler değil eğitim profesyonelleri de çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ders esnasında yaşanan teknik aksaklar dersin işleyiş düzenini ve öğrencilerle iletişimi zorlu hale getirmekte, eğitim profesyonellerinin motivasyonlarında düşüş yaşanmasına neden olmakta ve tekrardan ders planlaması yapılması zorunluluğu doğurmaktadır. Hem öğrenciler hem de eğitim profesyonelleri için aksaklıkların en kısa zamanda çözülmesi sürecin sürdürülebilir olması bakımından çok önemlidir. Dolayısıyla eğitim-öğretim alanında alınan kararların öğrenci ve eğitim profesyonellerinin psikolojik ve mental sağlığı göz önünde bulundurularak salgının gidişatına göre en uygun şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Vaka sayıları henüz tamamen sıfırlanmadığı için salgının yükselişe geçmesi halinde tekrar eğitim-öğretime uzaktan eğitim ile devam edilmesi gerekecektir. İlk zamanlara göre teknik hatalara daha kısa zamanda çözüm bulunsa da salgının Türkiye'deki varlığı tamamen sona erinceye dek kullanılan çevrimiçi platformlarda çeşitliğe, gelişmeye ve yeniliye gidilmesi gündemde olmalıdır. Türkiye olarak sürece ne kadar adapte olursak eğitim alanındaki kayıplarımız o kadar az olacaktır. Salgın sürecinde teorik derslere yönelik uzaktan eğitim için okul alt

yapılarının güncellenmesi ile imkânı kısıtlı olan öğrenciler için çözümler geliştirilmesi ve uygulamalı dersler için alternatif öneriler tasarlanması gerekmektedir (Kürtüncü ve Kurt, 2020:66).

Öğrencilerin aynı koşul ve olanaklara sahip olmadığı göz önünde bulundurularak Türkiye’de kullanılan uzaktan eğitim platformlarının eğitim profesyoneli ve öğrenciler tarafından değerlendirilmesi ile önemli bilgiler elde edilebileceği düşünülerek, değerlendirme üzerinden çevrimiçi eğitim platformlarının öğrenci ve eğitim profesyonellerine sağladığı avantaj ve dezavantajların tespit edilmesine çalışılmıştır. Çalışmada Türkiye’de kullanılan Zoom, Eba, MS Teams ve Big Blue Button gibi uzaktan eğitim platformları öğrenci ve eğitim profesyonellerinin bakışıyla incelenerek, Covid-19 salgını ile başlayan süreçte Türkiye’de eğitim alanında gelinen son durumun irdelenmesi hedeflenmektedir.

2. Uzaktan Eğitim Kavramı

Mektuplaşma ile başlayan uzaktan eğitim modeli daha sonradan radyo ve televizyonun hayatımıza girmesiyle daha da yaygın hale gelmiştir. Türkiye’de okul okuma oranını yükseltmek ve mezun sayısını arttırmak amaçlanmıştır. Böylece açık öğretim okulları açılmış, önceleri ilk, orta ve yükseköğretim lisans seviyesinde uygulanan açık öğretim yöntemi daha sonra lisansüstü eğitimde de kullanılmaya başlanmıştır. Anadolu Üniversitesinin 1982’de açtığı açık öğretim Fakültesi bünyesindeki İktisat bölümü ilk uzaktan eğitim veren lisans bölümü olmuştur. Sonrasında pek çok bölüm için uzaktan eğitim süreçleri başlamıştır. Uzaktan eğitimi en fazla destekleyen, geliştiren ve yayılmasını sağlayan da internettir (Kahraman, 2020:48). Bir toplumu bütün olarak kuşatan ve gelecek nesillerin yetişmesini sağlayan kapsamlı ve kritik değerlerde bir sektör olan eğitim, 21. yüzyılın küreselleşen dünyasında tüm olanaklarıyla belki de hiç olmadığı kadar güçlü, nitelikli ve yaygın bir konuma erişmiştir (Saritaş ve Barutçu, 2020:7).

Uzaktan eğitim, dijital ya da yazılı iletişim kaynakları aracılığı ile gerçekleştirilen, zaman ve mekân sınırını ortadan kaldıran bir öğrenme faaliyeti olarak çok çeşitli öğrenme faaliyetini kullanıcılara sunabilen; planlanmış, tasarlanmış disiplinler arası biçimsel bir öğrenme yöntemidir. Kısıtlı zamanda düşük maliyetler ile daha fazla öğrenciye ulaşmak, bilgiyi hızlı yayma ve bireyin eğitim hakkından yararlanması uzaktan eğitimin sağladığı kolaylıklar arasında yer almaktadır. Uzaktan eğitimin; öğrenci, öğretmen ve iletişim olmak üzere üç unsuru mevcuttur. Eğitim sisteminde uzaktan eğitimin ilk uygulamaları yapıldığında öğrenci-öğretmen etkileşimi mevcut değil iken gelişen teknoloji yardımıyla anlık mesajlar, sesli ve görüntülü bağlantılar ile etkileşim çift yönlü olarak mümkün hale gelmiştir (Başaran vd., 2020:369). Bilgi ve telekomünikasyon teknolojilerinin gelişmesi eğitim sisteminin küresel bir olgu haline gelmesine neden olmuştur. İnternet, fiber optik, bilgisayar ve diğer tüm bilişim

sistemlerinde yaşanan yüksek seviyede ki gelişmeler eğitimde de etkisini göstermiş ve yeni uygulamaların meydana gelmesini sağlamıştır. Böylece mektup yoluyla başlayan uzaktan eğitim serüveni farklı boyutlar kazanmaya başlamıştır. Kısaca uzaktan eğitim, mekân koşulu olmayan birbirlerinden uzakta olsalar da eğitimlerini sürdürebilecekleri platformlarda olan öğretmen ve öğrencilerin, birbirleriyle görüntülü ve sesli olarak iyi bir iletişim kurabilmesidir. Türkiye ve diğer ülkelerde toplumsal gelişimin iyi bir seviyede olabilmesi için eğitim çok önemli bir husustur (Kırık, 2014:75).

Salgın sürecinde eğitim zorlu süreçlerden geçse de uzaktan eğitim sayesinde eğitim alanında verimlilik devam etmektedir. Öğrencilerin uzaktan eğitime adapte olması ve dahası uzaktan öğretim kapsamında eğitimini sürdürebilmesi için belirli bir teknolojik alt yapıya sahip olması gerektiği öngörülmektedir. Uzaktan eğitimin öğrenci için sürdürülebilir olmasında dijital dünyaya geçişe hazır olmaları ve entegre şekilde eğitimlerini devam ettirmeleri gerekmektedir (Zan ve Zan, 2020:1376).

2.1. Uzaktan Eğitimin Türkiye'deki Durumu

Türkiye'de uzaktan eğitim ilk kez 1927'de eğitim alanındaki sorunların görüşüldüğü ve geliştirilmesi gerekli görüldüğü bir toplantıda gündeme gelmiştir. İnsanların okuryazar olmayan kesimine okuma yazma öğretilmesi amaçlanmış ancak 1956'ya kadar uzaktan eğitim sistemi düşünülse de uygulamaya geçmemiş, sadece bir düşünce olarak kalmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle dijitalleşmeye başlanmış ve 1968'de TRT tarafından eğitim programları yayımlanmaya başlamıştır. 1973'te ise Film Radyo Televizyonla Eğitim Merkezi (FRTEM) tarafından ilkökul, ortaokul ve liseler için eğitsel programlar yayımlanmaya başlamıştır. Günümüzde de uzaktan eğitim uygulamaları birçok üniversite, kamu kurumu ve özel sektör tarafından kullanılmakta ve öğrencilere çeşitli platformlardan eğitimlerini sürdürebilme imkânı sağlanmaktadır (Özby, 2015:387). Türkiye'de uzaktan eğitimin gelişim süreçleri, tartışma ve önerileri içeren kavramsal dönem, mektupla öğretim dönemi, radyo ve televizyon gibi görsel araçlar dönemi ve bilişim tabanlı internet-web aracılığı ile eğitim dönemi olarak sınıflandırılabilir. Covid-19 salgını ile Türkiye'de mevcut olan uzaktan eğitim platformlarına geçiş yapılmıştır. Alternatif eğitim platformlarının önemli hale geldiği salgın sürecinde uzaktan eğitim, MEB'in eğitim hizmetlerini sürdürebilmesinde ve hizmetlerin tüm eğitim paydaşlarına aktarılmasında önemli bir unsur olmuştur (Daşcı vd., 2021:68).

Salgın döneminde Türkiye'deki eğitim kurumlarının çoğunluğunun uzaktan eğitim altyapısına sahip olduğu ve teknoloji ile entegre olarak iyi bir süreç yürüttükleri görülmektedir. Yükseköğretim Kurumu Türkiye'de ki uzaktan eğitim altyapısına sahip olan üniversiteleri kısa bir sürede organize etmiş, diğer üniversitelere hizmet ve destek vermeyi sağlamıştır. Uzaktan eğitim altyapısına ve donanımına sahip üniversitelerin kendilerine özgün farklı platformlar kullanarak eğitim faaliyetlerini sürdürdüğü görülmüştür. Aynı zamanda Türkiye'de kullanılan çeşitli platformların profesyonel

destek sağlayıcılarla yürütüldüğü de görülmektedir (Dikmen ve Bahçeci, 2020:83). Uzaktan eğitim platformları sayesinde salgın sürecinde eğitim-öğretime devam edilmiş ve özellikle açık kaynak çözümlerdeki eksik ve hatalara müdahale edilerek düzeltilmiş, Türkiye'ye özel halleriyle kullanıma sunulmuştur.

2.2. Uzaktan Eğitim ve Platformların Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesi

Covid-19 salgını klasik eğitim anlayışını geri planda bırakarak dijital eğitim platformlarına hızlı bir geçiş yapılmasını sağlamıştır. Salgın ile beraber eğitim alanında ki hızlı değişim öğrenciler açısından zorlu bir süreci beraberinde getirmiş, öğrencilerin alışılmış eğitim anlayışından çıkarak farklı bir sürece adapte olmaları zorunlu bir hale gelmiştir. Salgın döneminde öğrencilerin yüz yüze eğitim ortamındaki motivasyonu ile öğrenme gücünün uzaktan eğitim sürecinde olmadığı, literatürdeki birçok çalışmada belirtilmektedir (Moçoşoğlu ve Kaya, 2020:19). Uzaktan eğitimde, örgün eğitimdeki gibi bir öğrenme verimliliği ve topluluk hissinin oluşturulamayacağı araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Çevrimiçi platformlarda derslere katılım sağlarken bazı öğrenciler kendisini öğrenme ortamına ait hissettiğini ve öğrenme ortamına aidiyet duygusuyla katılım gösterdiğini belirtirken, bazı öğrenciler ise çevrimiçi platformların örgün öğrenme ortamlarıyla benzer bir verimliliğe sahip olamayacağı inancıyla uzaktan eğitimden beklentisinin düşük olduğunu belirtmektedir (Yıldız, 2020:190).

İnternet, bilgisayar ve diğer materyallere erişimi olmayan öğrencilere yönelik olarak uzaktan eğitim sürecini verimli geçiremeyen öğrenciler için destek yardımları oluşturulmuştur. Covid-19 sürecinde tüm öğrenciler eğitim gelişimleri kapsamında çevrimiçi platformlarda öğrenimlerini gerçekleştirmiştir. Öğrenciler ve öğretmen arasında etkileşimli derslerin işlenmesine imkân sağlayan canlı sınıf uygulamaları da faaliyete girmiştir. Böylece öğrenciler olası sorunlarda eğitim profesyonelleri ile hızlı bir şekilde iletişim kurma imkânı bulmuşlardır (Sözen, 2020:313).

Okul dışında internet bağlantısına sahip olmayan veya dersleri takip edebilecek tablet veya bilgisayarı bulunmayan öğrenciler açısından çevrimiçi eğitimleri takip etmek zorlaşacaktır. Ayrıca halen yurtlarda kalan öğrencilerin veya çevrimiçi eğitime geçiş stratejisi oluşturmayan kurumların bilgisayar ağı, güvenlik duvarı ve diğer güvenlik protokolleri nedeniyle çevrimiçi eğitimlere erişimlerinde kısıtlar oluşması kaçınılmazdır (Telli Yamamoto ve Altun, 2020:32).

2.3.Uzaktan Eğitim ve Platformların Eğitim Profesyonelleri Açısından Değerlendirilmesi

2020 senesinin ilk aylarında dünya genelinde yaşanan Covid-19 salgını ile Türkiye'de de pandemi süreci başlamıştır. Covid-19 salgını Türkiye'de ekonomi, sosyal ve

eğitim-öğretim alanlarında etkisini göstermiştir. Eğitim alanında ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Var olan klasik eğitim anlayışı yerini uzaktan eğitim sistemlerine bırakmıştır. Planlanan eğitim programları ile ders işleyiş içerikleri ve diğer çeşitli konularda değişikliğe gidilmesi gerekmiş, sonuçta öğrenci ve eğitim profesyonelleri açısından zorlu bir süreci beraberinde getirmiştir. Salgın sürecinde eğitim profesyonellerinin sadece bilgi birikimlerini sunmaları değil aynı zamanda verimliliğe arttıracak faaliyetler göstermeleri de beklenmektedir (Karakuş vd., 2020:224).

Türkiye’de eğitim öğretim döneminin salgın sebebi ile evrimii/canlı derse dönüşmesi her eğitim profesyoneli için zorunlu bir hale gelmiştir. Ders programına ve ders içeriğine uyacak şekilde her öğretmen EBA üzerinden veya Zoom gibi çeşitli uzaktan eğitim platformları kullanarak evrimii derslere başlamıştır. Ancak hazırlıksız oldukları için salgın döneminde evrimii derslere geçilmesi farklı problemleri de beraberinde getirmiştir. Çevrimiçi dersler planlama ve uygulama bakımından örgün eğitime kıyasla çok farklı olduğu için etkin ve verimli bir evrimii dersi tasarlama ve altyapısını oluşturmanın uzun bir zaman aldığu görülmektedir. Ani şekilde ortaya çıkan salgın, eğitim profesyonellerini birkaç gün içinde örgün eğitime son verip, dersleri hızlı bir şekilde çevrimiçine aktarmak zorunda bıraksa da (Altıntaş Yüksel, 2021:292), eğitim profesyonellerinin bir kısmı salgın döneminde kullanılan platformların yeterli olmadığını düşünmektedir. Farklı açılardan yetersizlikler görldđđünü düşünen eğitmenlerin en çok müfredata uygunluk konusunda zorluk yaşadıkları belirtilmektedir. Kullanılacak evrimii platformun ders içeriklerini verimli aktarmada sınıf düzeyine uygun olmadığu ve konu dışına ıktığu belirtilmektedir. Çevrimiçi uzaktan eğitim platformlarının sürekli geliştirme ve yenilemeler ile ihtiyaca daha iyi cevap verebileceği eğitim profesyonelleri tarafından dile getirilmektedir (Saklan ve Ünal, 2019:24). Salgın döneminde derslerin evrimii olması eğitim profesyonellerini bilişim okur-yazarlığu ve teknoloji kullanımı konusunda kendilerini geliştirmeye zorladığu için salgın döneminin getirdiğu bir fırsat olarak görülebilir. Fırsatı değerlendiren eğitim profesyonelleri dersleri evrimii ortamda öğrencilere daha iyi bir şekilde aktarabilmişlerdir (şen ve Kızılcıoğlu, 2020:247).

2.4. Uzaktan Eğitim Platformları ve Özellikleri

Aşağıdaki tabloda Covid-19 pandemi sürecinde kullanılan platformlar ve sahip olduğu özellikler listelenmektedir.

Tablo 1: Uzaktan eğitim platformlarının özellikleri

Özellikler	Zoom	Big Blue Button	Google Meet	Adobe Connect	Microsoft Teams
Maksimum Katılımcı	100 (ekran başına 25)	100	250 katılımcı 30 Eylülden sonra 100 katılımcı	Her odada 100	Her odada 250 katılımcı

		(insan sayısı arttıkça kalite düşer)			Ekranda 4 katılımcı görünür.
Oturum Bağlantılarını Alma	Uygulama içerisinde Paylaşma sekmesinden hem mail hemde bağlantı olarak gönderebilirsiniz.	Canvas entegrasyonunda öğrencilerinize doğrudan davet gönderebilirsiniz, Canvas dışında öğrencilerinizi davet etmek için ise bağlantı göndermeniz gerekir.	Uygulama içerisinde paylaş butonu ile mail olarak gönderebilir veya Google Classroom üzerinden doğrudan bağlantıyı paylaşabilirsiniz.	Uygulama içerisinde Paylaşma sekmesinden hem mail hem de bağlantı olarak gönderebilirsiniz	Toplantı oluşturabilir bağlantılar gönderebilirsiniz. Aynı zamanda uygulama içerisinde ekipler oluşturarak duyurular veya gönderiler paylaşabilir ekipler arası bağlantı kurabilirsiniz.
Bekleme Odası	Odaya girmek için sadece bekler.	Odaya girmeden dinleyebilir	Bekleme odası aktif olması için tarayıcınıza eklenti kurmanız gerekir.	Toplantı yöneticisi izni dâhilinde bekletme aktif edilebilir.	Katılımcıları bekleme odasında yönetici olarak onaylayana kadar bekletebilirsiniz.
Yönetici Atama	Oturumu başlatabilir ve toplantı sahiplerinin yaptığı çoğu şeyi yapabilir	Yönetici atama özelliği yok	Yönetici atama özelliği yok	Toplantı yöneticisi diğer kullanıcılara yetki verebilir.	Kendi içerisinde roller vardır, rollere atama yapılabilir.
Ekrana Yerleşimi	Herkes galeri görünümünü veya konuşmacıyı seçebilir, Görünümü kilitlemenin yolu yok	Toplantı yöneticisi hariç herkes kendi düzenini yeniden düzenleyebilir ve yönetici katılımcılar için kilitleyebilir	Ekrana düzeni seçenekleri mevcut her kullanıcı kendi seçebilir.	Ekrana düzeni seçenekleri mevcut olup ihtiyaca göre ekran yerleşimi yapılabilir.	4 katılımcı ekranda gözükür. Ses algılamaya göre tek ekrana geçer. Kullanıcı Arka planı bulanıklaştırabilir.
Masaüstü İstemcisi veya Web Tarayıcısı	Masaüstü veya mobil uygulama ile çalışır.	Web tarayıcısı üzerinde çalışır.	Web Tarayıcı üzerinde çalışır. Mobil Uygulama mevcut	Web ve mobil üzerinde çalışır.	Masaüstü, web mobil desteği var.
Araçlar					
Video	X	X	X	X	X
Ses	X	X	X	X	X
Sohbet	X	X	X	X	X

Ekran paylaşımı	X	X	X	X	X
Uygulama Paylaşımı	X	X	X	X	X
Bilgisayar Sesini Paylaşımı	X	X	X	X	X
Kayıt	X	X	X (Drive'a otomatik)	X	Premium
Beyaz Tahta	X	X	X (Jamboard ile)	X	X
Paylaşılan Belgelere Açıklama Ekleme	X	X	X	X	X
Bekleme Odaları	X	X	–	X	X
Yönetici Atama	X	–	–	X	X
Oy Verme	X	X	–	X	X
Sanal El Kaldırma	X	X	X	X	X
Durum İfadeleri	X	X	X	X	X
Dosya transferi	X	–	X	X	X
Çoklu Kullanıcı Modu	–	X	–	X (3.Parti eklentilerle)	Free Hand Vision yazılımıyla beraber

Kaynak: Aşkın, E. (2020). Uzaktan Eğitim İçin Kullanabileceğiniz Platformların Karşılaştırılması. <http://www.egitimdeteknoloji.com/uzaktan-egitim-icin-kullanabileceginiz-platformlarin-karsilastirmasi> (Erişim Tarihi: 3.10.2022)

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada ilkokuldan üniversiteye kadar farklı eğitim düzeylerinde çeşitli eğitim kurumlarında görev yapan tüm eğitimciler için okul düzeyine göre öğretmen, öğretim elemanı veya öğretim üyesi şeklindeki farklı ifadeler yerine genel olarak eğitim profesyoneli ifadesi kullanılmıştır. Çalışmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi ile kotalı örnekleme yöntemi birlikte kullanılmıştır. Kolayda örnekleme yönteminde amaç, kolayca elde edilebilen birimlerin seçilmesiyle örneklemin oluşturulmasıdır. En kısa zamanda ve en az maliyetle bilgi üretilmesine ihtiyaç duyulduğunda bu yöntem bir seçenektir. Kotalı örnekleme ise araştırmanın anlamlılık derecesini artırmak amacıyla kullanılmıştır (Özmen, 2009: 177; Baydaş, 2018:16). Kotalı örnekleme yöntemi, eğitim

profesyonelleri ve öğrencilerin seçiminde kullanılmış, kolayda örneklem ise her iki ana kütleyle kolaylıkla ulaşılması amacıyla kullanılmıştır.

Çalışmanın verileri oluşturulan anket sorularının Google Forms platformuna aktarılmasıyla hazırlanan çevrimiçi anket formu kotalı (eğitmen ve öğrenci ayırımında) ve kolayda örneklem (anakütleden) yöntemi aracılığı ile çeşitli branşlardan eğitim profesyonelleri ve farklı öğrenim düzeylerindeki öğrencilere “Uzaktan Eğitim Platformlarına Yönelik” görüşleri sorulmuş; uzaktan eğitim süreci ve platformlarla ilgili yaşanan teknik aksaklık ve sorunlar ile memnuniyet ve motivasyona dair bilgiler anket verisi olarak toplanmıştır. Toplanan veriler yorumlanarak uzaktan eğitim platformları ve öğretim sürecine yönelik öneriler sunulmuştur.

3.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de uzaktan eğitimde web tabanlı uzaktan eğitim platformları kullanan her öğrenim düzeyindeki öğrenciler ve eğitim profesyonelleri oluşturmaktadır. Araştırmada eğitim profesyonelleri ve öğrenciler tarafından kullanılan uzaktan eğitim platformları ve ilgili sürece nasıl bakıldığına anlaşılması amaçlanmış, ankete katılan farklı kurumlarda görev yapan eğitim profesyonelleri ve farklı eğitim düzeyindeki öğrencilerin soruları gönüllü olarak cevaplamasına özel önem gösterilmiştir. Nitel araştırmalar için 384 örnek, örneklem büyüklüğü için yeterli bulunmaktadır. Araştırmada söz konusu eşik aşıldığı için örneklemin yeterli olduğu söylenebilmektedir.

3.2. Verilerin Toplanması

Google Forms ile yapılan anket, e-posta ve çeşitli sosyal medya platformları üzerinden eğitim profesyonelleri ve öğrencilere ulaştırılarak veriler toplanmıştır. Birden fazla seçenekle cevaplanabilen kapalı uçlu 19 madde ve 1 yorum sorusundan oluşan ankete gönüllü olarak 102 eğitim profesyoneli ve 921 öğrenci katılmıştır.

Tablo 2. Anket katılımcılarının dağılımı

Katılımcı	Toplam	Cinsiyet & Eğitim Düzeyi	Frekans	Oran (%)
Eğitim Profesyoneli	102	Kadın	77	75,5
		Erkek	25	24,5
		Cinsiyet belirtmeyen	-	-
		İlkokul	21	20,6
		Ortaokul	10	9,8
		Lise	38	37,3
		Üniversite	33	32,3
Öğrenci	921	Kadın	589	64
		Erkek	298	32,4
		Cinsiyet belirtmeyen	34	3,7

	İlkokul	11	1,2
	Ortaokul	320	34,7
	Lise	422	45,8
	Üniversite	168	18,2

3.3. Araştırmanın Analizi

Anketlerden toplanan veriler frekansa bağlı yüzde değerleri hesaplanarak katılımcıların olumlu ve olumsuz verdikleri cevaplar benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılma yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Covid-19 sürecinde kullanılan uzaktan eğitim platformları ve ilgili süreç farklı öğrenim düzeyindeki öğrenciler ve eğitim profesyonelleri tarafından değerlendirilmiştir. Öğrenciler ve eğitim profesyonellerinden alınan cevaplar; avantajlar, motivasyon, engeller, yeterlilik ve memnuniyet olmak üzere 5 kategoriye ayrılmış ve ankete verilen cevaplar söz konusu sınıflandırmaya göre irdelenmiştir.

4.1. Öğrencilerden Elde Edilen Anket Verilerinin Değerlendirilmesi

Uzaktan eğitim platformları ve uzaktan eğitim sürecine dair anket yoluyla öğrencilerden elde edilen veriler beş kategori başlığı altında incelenerek değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

4.1.1. Avantajlar

Uzaktan eğitim sürecinde Türkiye’de kullanılan platformların avantajlı olup olmadığını incelemek için öğrencilere 3 soru sorulmuştur. Öncelikle, “Mekândan ve zamandan bağımsız derse katılabilmek performansınızı arttırdı mı?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin çoğunluğu performansını arttırmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca mekân ve zamanın bağımsız olması disipline etme zorluğu yaşatmaktadır. Kalabalık ailelere sahip olan öğrenciler derse odaklanmada zorluk çektiklerini ayrıca belirtmişlerdir. Bir öğrenci yorumundan örnek vermek gerekirse; “Dersler sabah 08:40’da başlıyor ve öğlen 15:00’a kadar sürüyor. Ben İzmir’de yaşayan bir öğrenci olarak normalde okulda olsaydım daha kısa sürecek eğitim süresini uzatıyorlar. Sürekli platform değiştirilmesi ve iki ayrı uygulama (Eba-Zoom) kullanılmasından dolayı devamlı acaba ders yanlış yerde mi, açılmış mı diye kontrol ediyorum. Sürekli kontrol etmek büyük problem oluşturuyor. Ders sürelerinin azalmasını ve özel hayatıma da süre kalmasını isterdim. Ayrıca tek bir platform kullanarak kafa karışıklığına meydan vermeden ve internet yüzünden sorunlar yaşamadan çevrimiçi derslerimi takip etmeyi tercih ederdim.” Yorumda görüldüğü gibi zaman ve mekân sınırı olmaması öğrencilere

olumsuz yansımaktadır. Bir başka öğrenci yorumunda; “Günde 7 saat ders yerine 5 saat, bir de 10 dakika mola yerine 20 dakika mola olsa daha iyi olurdu. Ders saatleri sabit olup blok dersler halinde erken yapılmasın.” Birçok öğrencinin söz konusu yorumdaki gibi derslerin erken başlaması ve uzun sürmesinden dolayı şikâyetçi olduğu görülmektedir.

İkinci soru olarak; “Uzaktan eğitim sürecini okulda aldığımız eğitim sürecinden daha faydalı buluyor musunuz?” sorusu için öğrencilerin genel olarak verdiği cevap hayır olmuştur. Öğrencilerin çoğunluğu yüz yüze eğitimin odaklanma ve başarı anlamında daha faydalı olduğunu söylemektedirler. Uzaktan eğitimde dersler ilgi çekici ve etkili hale gelmelidir. Ayrıca uzaktan eğitim materyallerinin sağlığını kötü etkilemesinden dolayı öğrenciler yüz yüze eğitimi daha faydalı bulmaktadır. Öğrencilerin bir kısmı derslerin tekrar izlenebilmesi ve ders anında not alınması ya da araştırma yapılabilmesinden dolayı uzaktan eğitimi faydalı bulmaktadır. Örnek olarak verebileceğimiz bir öğrenci yorumunda; “Uzaktan eğitim bir noktada gerçekten verimli gibi geliyordu fakat sürekli ekrana bakmak çok göz yoran ve bir noktada bıkkınlık veren bir süreç. Ancak derslere evden katılım bazı noktalarda zaman kaybını minimuma indiriyor. Uzaktan eğitimden zaman kaybını azaltma konusunda çok olumlu sonuçlar aldım ama hala uzaktan eğitime erişemeyen ya da verilen kitapların yetersizliğinden konuları kavrayamamış binlerce insan var. Uzaktan eğitim için özel kitaplar yollanabilir, ayrıca EBA uzaktan eğitim platformunun yeniden yapılandırılması gerektiğini düşünüyorum. Alanında kendini kanıtlamış insanların EBA TV’yi daha başarılı ve izlenebilir kılacağına inanıyorum. Şu an EBA TV’yi aktif kullanmıyorum ama internete erişemeyen gençler için EBA TV’de sürekli yayın verilmeli ve bence başarılı YouTube kanallarından hocaların videoları yayınlanmalı çünkü insanlar EBA TV’deki videolar yerine YouTube kanallarını daha sık kullanıyorlar, YouTube kanallarının izlenme oranları da çok daha yüksek.”

Üçüncü soru olarak, “Uzaktan eğitim ile Örgün Eğitim arasında hangisinin daha verimli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu için öğrencilerin geneli “örgün eğitim” cevabını vermişlerdir. Mekân ve zamanın belirli olması, örgün eğitimde odaklanma ve sosyalliğin yüksek olması, uygulamalı derslerin çeşitli materyallerle yapılabilmesi ve öğrenciyle eğitim profesyoneli arasındaki iletişimin etkili olması gibi sebeplerden dolayı öğrencilerin çoğunluğu örgün öğretimin daha verimli olduğunu düşünmektedirler. Aynı zamanda çevrimiçi eğitimin eğitim profesyonelleri tarafından kolay gözükmesi öğrencileri zorlamaktadır. Örnek vermek gerekirse yüz yüze eğitimde yapılan sınav ve verilen ödevlerin çok daha zoru çevrimiçi eğitimde verilmektedir. Yapılması uzun ödevler ders sayısının çokluğuyla birleşince öğrencilere yeterince zaman kalmamaktadır. Sayılan etkenler örgün eğitimin öğrencilerce daha faydalı bulunmasının başlıca sebeplerindendir. Bir öğrenci yorumundan örnek vermek gerekirse; “Sınavlarda kamera açılmamalı. Verilen ödevler de uzaktan eğitim göz önünde bulundurularak not konusunda cimri davranmadan verilmeli. Sınavlar aşırı

zorluyor.” Bir başka yorum ise; “Hiçbir şey için zaman kalmıyor, hocalar fazlasıyla ödev veriyor ve sınavlar yaklaşıyor ne yapacağımı şaşırđım!”. Uzaktan eğitim sürecinde Türkiye’de kullanılan platformların avantajlı olup olmadığını incelemek için öğrencilere sorulan sorular ve verilen cevapların frekans ve yüzdelik dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3: Avantajlar ile ilgili öğrenci anket soruları ve cevap dağılımı

Soru	Durum	Frekans	Oran (%)
Mekândan ve zamandan bağımsız derse katılabilmenin performansı artırma durumu	Arttırdı	124	13,5
	Arttırmadı	530	57,8
	Değişim olmadı	263	28,7
Uzaktan eğitimin örgün öğretimden farklı olup olmaması	Evet	104	11,3
	Hayır	813	88,7
Uzaktan eğitim ile örgün eğitim-öğretimin verimlilik durumu	Uzaktan Eğitim	65	7,1
	Örgün Eğitim	748	81,6
	Fark Yok	104	11,3

4.1.2. Motivasyon

Uzaktan eğitim sürecinde Türkiye’de kullanılan platformların motivasyon sağlayıcı olup olmadığını incelemek için öğrencilere 3 soru sorulmuştur. Öncelikle, “Öğrencilerin çevrimiçi eğitimdeki motivasyonları, geleneksel eğitim ile aynı seviyede midir?” sorusu sorulmuş ve öğrencilerin çoğunluğu “Hayır” cevabı vermiştir. Öğrenciler geleneksel eğitimdeki motivasyonlarını çevrimiçi eğitim sistemiyle birlikte kaybettiklerini düşünmektedirler. Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler alışkın oldukları eğitim düzenlerinden uzaklaşmışlar yani çevrimiçi eğitimin zorlukları ile karşı karşıya kalmışlardır. Yaşanan durum ise öğrencilerin motivasyonunu düşürmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin klasik eğitim anlayışı yüz yüze eğitim ile birlikte motivasyon sağlarken, çevrimiçi eğitim iletişim kopukluğu oluşturmuştur. Eğitim verilen mekânın kurumsal olmama durumu adaptasyon anlamında zorlu süreçleri beraberinde getirmiş ve öğrencilerin, eğitim profesyonelleri ve diğer öğrenciler ile yüz yüze eğitim alamama durumu sosyalleşme anlamında da kayıplar yaşatmıştır. Öğrencilerin sosyalliklerini kaybetmesi motivasyonlarını düşürmüştür. Motivasyon düşüşü eğitim seviyelerini de etkilemektedir. Eğitim seviyelerindeki düşüşü gören öğrenciler çevrimiçi eğitimin motivasyonlarını düşürdüğünü düşünmektedirler. Bir öğrenci yorumundan örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim, ben ve çevremdeki arkadaşlarımdan gördüğüm kadarıyla etkili bir eğitim anlayışı olduğunu düşünmüyorum. Ders takibi yapmakta çok zorlanıyorum. Çünkü ev ortamında gerekli düzen oluşturulamadığı için dikkat dağınıklığı yaşamaktayım. Uzaktan eğitim ile yapılan dersler örgün eğitim kadar motivasyon sağlayıcı olmamaktadır. Aynı zamanda verim alamadığım uzaktan eğitim derslerinden sınavlara girmek de oldukça mantıksız gelmektedir. Yaşanan sorunlar motivasyonumuzu oldukça düşürmektedir.” Söz konusu öğrencinin yorumundan anlaşılacağı gibi uzaktan eğitim süreçlerinde ev ortamında olmak, öğrencilerin dikkat dağınıklığı ve

konsantrasyon eksikliği yaşamalarına neden olmaktadır. Yüz yüze eğitimde etkileşimli bir iletişim kurulabildiği için alınan verim çok daha yüksektir. Uzaktan eğitimde gerek derslerde yaşanan bilgi karmaşası gerekse bilgiyi verimli kullanamama durumu öğrencilerin motivasyonunu düşürmektedir. Aynı zamanda öğrenciler anlayamadığı konuları eğitim profesyonelleri ile paylaşma konusunda sıkıntı yaşamakta, yani hem alan hem de zamanın kısıtlı olması nedeniyle iletişim eksikliği ortaya çıkmakta ve sonuç olarak öğrencilerde yeterli motivasyon sağlanamamaktadır. Bir başka öğrenci yorumunu ise; “Bir öğrenci olarak uzaktan eğitimin yararlı bir eğitim anlayışı olduğunu düşünmemekteyim. Okuluma, sınıfıma, arkadaşlarıma yeniden kavuşmak istiyorum. Okulda sıkıntılar elbette ki yaşanmaktadır. Ancak yüz yüze olmak avantaj sağlar ve iletişim yolu ile yaşanan problemler hızlı bir şekilde çözüme ulaşmaktadır. Çevrimiçi eğitim de yaşanan sorunlar ise iletişim kopukluğu nedeni ile çözüme ulaşmakta zaman kaybı yaşatmakta ve dolayısı ile motivasyonumu azaltmaktadır. Ayrıca sınıf arkadaşlarımla aynı ortamda bulunmama durumu da odaklanma konusunda motivasyonumu düşürmektedir.”

İkinci soru olarak; “Uzaktan öğretim sürecinde sürekli evde olmak yaşam doyumunuzu olumsuz yönde etkilemekte midir?” sorusu için öğrencilerin çoğunluğu “Evet” yanıtını vermişlerdir. Öğrenciler ev ortamında sürekli olarak vakit geçirdikleri için enerjilerini kaybetmektedirler. Klasik eğitim anlayışında her öğrenci özgür bir sosyalleşme alanına sahip iken Covid-19 salgınının yarattığı uzaktan eğitim sistemi ile evlere kapanmak zorunda kalmışlardır. Yaşanan durum öğrencilerin sosyalleşmesini engellemektedir. Her öğrenci eşit şartlara sahip olmadığından dolayı sadece okul ortamında sosyalleşen pek çok öğrenci bulunmaktadır. Öğrenciler, okulların uzaktan eğitime geçmesi ile sürekli içerisinde oldukları sosyal ortamı da kaybetmiş olmaktadır. Yaşananlar öğrencilerin motivasyonlarını düşürmektedir. Aynı zamanda her öğrenci aynı yaşam standartlarına sahip değildir. Yani ailevi problemler, maddiyat ve yaşam koşullarında farklılıklar görülmektedir. Çeşitli farklılıklar nedeni ile yaşam doyumları ev ortamında olumsuz yönde etkilenmektedir.

Bir öğrenci yorumundan örnek vermek gerekirse; “Mümkünse bir daha böyle bir durumla karşılaşmak istemiyorum. Çünkü hayatımın en güzel zamanlarını ev ortamında geçirmek oldukça beni zorlamaktadır. Örgün eğitim de işlenen dersler böylesine yoğun geçmezken uzaktan eğitim döneminde evde olduğumuz için ekstra bir ödev yükü üzerimize yüklenmiştir. Yaşadıklarım eğitim anlamında motivasyonumu kaybetmeme sebep olmuştur.” Yorumdan anlaşılacağı üzere öğrenciler ev ortamında yaşam kalitesini arttırmakta güçlük yaşamaktadırlar. Ayrıca ödev yükü arttığı için eğitim alanındaki motivasyonlarını kaybetmişlerdir. Kendilerine ayıracak vakit kalmadığını, özel hayatlarının bittiğini düşünmektedirler. Kız öğrencilerin çoğunluğu Anadolu insanının gelenekleri sebebi ile ev işlerini üstlenmek durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Yani klasik eğitim anlayışındaki öğrencilik önceliği uzaktan eğitim ile beraber pek çok kız öğrenci için ev hanımlığına dönüştüğü düşünülmektedir. Sonuçta salgın süreci, kız öğrencilerin yaşam doyumunu olumsuz

yönde etkileyerek motivasyonlarını düşürmektedir. Aynı zamanda erkek öğrenciler ise aile ekonomisine katkıda bulunma zorunluluğu ile iş hayatına girmek zorunda kalmışlardır. Dolayısı ile derslerine vakit ayıramamakta ve özel yaşam alanlarını kaybetmektedirler. Yani ev ortamının öğrencilerin yaşam doyumunu ve motivasyonunu olumsuz yönde etkilediği açık bir şekilde görülmektedir.

Üçüncü soru olarak; “Uzaktan eğitim platformlarının motivasyonunuzu arttırdığını düşünüyor musunuz?” sorusu için öğrencilerin çoğunluğu “Hayır” cevabını vermişlerdir. Var olan uzaktan eğitim platformlarından yeterli düzeyde faydalanamadıkları düşünülmektedir. Böyle düşünülmesinin sebebi olarak ders esnasında sistemden kaynaklanan hatadan dolayı bağlantı kesintileri yaşanması vb. pek çok etken olduğu ve süreçte yaşananlardan kaynaklı olarak ders takibinin doğru bir şekilde sağlanamadığı görülmektedir. Aynı zamanda eğitim profesyonelleri tarafından uzaktan eğitim sistemine geçiş yapılmadan önce platformlar için eğitim verilmemesi de ders esnasında zaman kaybı yaşatmaktadır. Çünkü platformda yaşanan aksaklıklara hızlı bir şekilde çözüm bulunamamaktadır. Öğrencilerin derslerde yaşadığı sorunlar motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Platformlarda erişim kolaylığı olmaması da öğrencileri zorlamaktadır. İşlenen derslerin kayıt altına alınması platformlar arasında farklılık göstermektedir. Kayıt altına alınamayan derslerin tekrar izlenmesi mümkün olmadığı için motivasyon kayıpları yaşandığı görülmektedir.

Bir öğrenci yorumundan örnek vermek gerekirse; “Altyapısı çok daha güçlü bir yazılım ile, her kesimden öğrencinin erişimini kolaylıkla sağlayabileceği bir platforma geçmek bizlere daha çok fayda sağlayacağını düşünmekteyim.” Yorumdan anlaşılacağı üzere platformlara erişim problemi yaşayan öğrenci sayısı oldukça fazladır. Yaşanan sorunlar sebebi ile öğrenciler motivasyon kayıpları yaşamaktadır. Her öğrenci aynı yaşam standartlarına sahip olmadığı için erişim konusunda sorunlar yaşamaktadır. Alt yapı sistemlerinin Türkiye’de şehirlerin ekonomik gücüne göre değişim göstermesinden dolayı konumlarına göre öğrenci kategorileri farklılaştırılmıştır. Öğrenciler ellerinde olmayan sebepler nedeniyle uzaktan eğitim platformlarında sıkıntı yaşamakta ve motivasyon kaybı yaşamaktadırlar. Aynı zamanda platformların öğrenci istek ve ihtiyaçlarına göre tasarlanması gerekmektedir ki böylece öğrencilerin olumlu yönde etkilenmesi beklenmektedir. Çünkü öğrencilerin ilgisini çekmek ve derse odaklanmasını sağlamak ancak eğitim platformlarının doğru tasarlanması ile sağlanabilir.

Başka bir öğrencinin yorumuna göre; “Kullandığımız uzaktan eğitim platformunun içeriği sebebi ile öğretmenlerde yetki bulunmaktadır. Söz konusu yetki ile mikrofon ve görüntü özellikleri öğretmenler tarafından yürütülmektedir. Ders esnasında ses ve görüntü özellikleri öğretmenler tarafından pasifleştirilerek söz hakkı almamız veya düşüncelerimizi söyleyebilmemiz engellenmektedir. Yaşananlar ders esnasındaki

adaptasyonumu ve motivasyonumu olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı zamanda derse katılma performansımı da düşürmektedir. Derse katılım ile ilgili olarak öğretmenlerin dikkatli ve düşünceli olmasını ve süreci daha iyi yönetmelerini tavsiye ederim.” Yorumdan anlaşılacağı üzere uzaktan eğitim platformlarının yetkilendirilme seviyelerinde belirli kurallar olması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü öğretmenlerin öğrenci katılımlarını istemeden de olsa olumsuz yönde etkiledikleri görülmektedir. Her bireyin kendi mikrofon ve kamera özelliklerini sadece kendi yetkisi ile yönlendirmesi daha uygun olacaktır. Böylece öğrencilerin motivasyonları ve derse katılımları artacaktır. Platformlarda yapılacak küçük ama etkisi büyük değişiklikler ile birlikte uzaktan eğitim platformları öğrenciler için daha kullanışlı ve yeterli hale gelecektir. Gerçekleştirilen değişimler derse katılım sayısı ve derse karşı ilgi oranında da artış sağlayacaktır.

Uzaktan eğitim sürecinde Türkiye’de kullanılan platformların motivasyona etkisini ölçmek için öğrencilere sorulan sorular ile verilen cevapların frekans ve yüzdeler dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 4: Motivasyon ile ilgili öğrenci anket soruları ve cevap dağılımı

Soru	Durum	Frekans	Oran (%)
Öğrencilerin çevrimiçi eğitimdeki motivasyonlarının, geleneksel eğitim ile aynı olup olmaması	Evet	46	5
	Hayır	871	95
Uzaktan öğretim sürecinde sürekli evde olmanın yaşam doyumunu olumsuz yönde etkileyip	Evet	784	85,5
	Hayır	133	14,5
Uzaktan eğitim platformlarının motivasyon artırma durumu	Evet	102	11,1
	Hayır	815	88,9

4.1.3. Engeller

Öğrencilere uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları engeller ile ilgili 3 soru sorulmuştur. Öncelikle “Uzaktan eğitim sistemini takip edemiyorsanız gerekçeniz nedir?” sorusu için öğrencilerin çoğunluğu yaşanan standart sebepler dışında diğer şikkını seçmişlerdir. Standart sebep olarak anket şıklarında yer alan bilgisayar / akıllı telefon / tablet olmaması, internet paketi olmaması, internet bağlantı sorunu olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin sunulan seçenekler dışında diğer seçeneği tercih etme sebepleri konusunda farklı durumlar söz konusu olabilmektedir. Farklı durumlardan söz edecek olursak; bazı öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde zorunlu olarak iş hayatına girdikleri veya ev ortamında iş yükünü sahiplenen öğrenciler zaman ayıramadıkları için derse katılım sağlayamadıklarını belirtmektedirler. Bazı öğrenciler ise Covid-19 salgınından dolayı hastalanarak derse katılım gösteremediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin kendisi hastalanmasa dahi aile bireylerinde yaşanan hastalık problemleri ve ölüm olaylarından dolayı sorumluluk içgüdüğü ile derse katılım gösterememektedirler.

Bir öğrenci yorumuna örnek vermek gerekirse; “Eğitimde fırsat eşitliği olması gerektiğini savunuyorum. Özellikle ilkokul ve lise çağındaki öğrenciler için uzaktan eğitim sürecinin olumsuz etkiler bıraktığını düşünmekteyim; maddi imkânsızlıklar ve yaşam biçiminden dolayı eğitim-öğretim sürecinde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktayız. Karşılaşılan sorunlar derslere katılımımızı engellemektedir.” Yorumdan anlaşılacağı üzere öğrencilerin yaşam standartlarının farklı olma durumu uzaktan eğitim sürecinde daha fazla engel oluşturmaktadır. Yaşanan engeller sebebi ile öğrencilerin bazıları derslere katılamamakta, bazıları ise derslere katılıp verim sağlayamamaktadır. Öğrencilerin yaşam standartlarında ki farklılıklar eşitsizliği beraberinde getirmektedir. Eşit şartlara sahip olamayan öğrenciler eğitim hayatlarında verimlilik elde edemeyeceklerdir. Yaşanan Covid-19 salgınından dolayı uzaktan eğitim sürecinde farklı yaşantılar daha çok göz önünde olarak öğrencilerin hayatında engeller çıkarmaktadır.

İkinci soru olarak; “Platformlarda sistemsel hatalarla karşılaştınız mı?” sorusu için genel olarak öğrenciler “Evet” yanıtını vermişlerdir. Uzaktan eğitim platformlarının alt yapılarının sürekli olarak geliştirilmesi ve yenilenmesi gerekmektedir. Çünkü platformları kullanan kitle sayısı salgın sebebi ile tüm eğitim alanının uzaktan eğitime geçmesiyle tamamen artmıştır. Kullanıcı sayısındaki artış yoğunluğu beraberinde getirerek alt yapı sistemlerinde teknik aksaklıklar yaşatmaktadır çünkü salgın süreci ile bütün derslerin uzaktan eğitim ile verilmesi yoluna gidilmesi neticesinde kullanıcı sayısı ani ve ciddi bir artış göstermiştir. Bu ani artış tüm eğitim-öğretim kurumları için daha önce benzeri görülmeyen beklenmedik yeni bir sorun olarak; yazılım, donanım, sunucu ve ağ altyapısı ile internet bant genişliği gibi temel unsurların yetersiz kalmasına sebep olmuştur (Başar, 2021:31).

Öğrencilerin birçoğunun derslere verimli şekilde katılamama sebeplerinden biri platformlarda yaşanan teknik aksaklıklardan dolayıdır. Karşılaşılan aksaklıkların eğitim alanında ki verimliliği düşürdüğü gözlemlenmektedir. Bir öğrenci yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim sürecinde canlı derslerimizi EBA platformu üzerinden takip etmekteyim. Her gün belirli saatlerde platform çöküyor ve sisteme hem öğrenciler hem de öğretmenler giriş sağlayamıyor. Ayrıca öğretilerimizin EBA platformunda yayınladıkları testleri yaparken “ara ver” tuşuna bastıktan sonra teste geri girdiğimizde bütün şıklar rastgele/işaretlenmemiş gözüküyor. Gerekli bakımların yapılması gerektiğini düşünüyorum.” Yorumdan anlaşılacağı üzere öğrenciler platformlarda yaşanan teknik aksaklıklardan dolayı ders planına uyum sağlamakta zorlandıklarını belirtmektedirler. Yaşanan durum öğrencilerin derslerindeki verimliliği engellemektedir. Aynı zamanda ders işleyişlerinin yanı sıra sınav ve ödev uygulamaları da söz konusu platformlar üzerinden gerçekleştirildiği için yaşanan aksaklıkların öğrencileri olumsuz yönde etkilemesi artış göstermektedir.

Üçüncü soru olarak; “Uzaktan eğitim platformlarında yaşanan sorunları nasıl çözüyorsunuz?” sorusu için genel olarak öğrenciler kendim çözdüm yanıtını vermişlerdir. Klasik eğitim anlayışında yüz yüze iletişim kurarak çözülen problemler yerini uzaktan eğitimde ki iletişimsizliğe bırakmıştır. İletişimsizlik kaynaklı olarak öğrenciler uzaktan eğitim platformlarında yaşanan sorunları kendisi ya da alternatif olarak platformu kullanan diğer öğrenci arkadaşlarıyla çözdüklerini belirtmişlerdir. Salgın süreci öğrencilere daha fazla sorumluluk yüklemiş ve çözümleyemedikleri sorunlar onlara engel olarak yansımıştır. Çözüm bulabildikleri platform sorunları ise öğrencilerin zamanını alarak özel hayatına vakit ayırma konusunda engeller oluşturmuştur. Bir öğrenci yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim sistemi yöneticilerinin daha çok platform tasarım ve alt yapılarına önem göstermesi gerektiğini düşünüyorum. Aynı zamanda genellikle öğrenciler platformları kullanmayı öğrenerek olası sorunlara karşı çözüm üretebiliyorken, bazı öğretmenlerin platform kullanımlarını iyi yönetemediğini düşünmekteyim.” Yorumdan anlaşılacağı üzere uzaktan eğitim platformlarının kullanımı için öğretmenlerin eğitim almaları ve olası sorunlar karşısında kendi sergiledikleri çözüm ve yaklaşımları öğrencilere aktarmaları gerektiği düşünülmektedir. Neticede platformlarda yaşanan teknik aksaklıklar çözülecek ve eğitimde yaşanan engellere daha hızlı çözümler üretilebilecektir. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları engelleri incelemek için öğrencilere sorulan sorular ile verilen cevapların frekans ve yüzdelik dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 5: Engeller ile ilgili öğrenci anket soruları ve cevap dağılımı

Soru	Durum	Frekans	Oran (%)
Uzaktan eğitim sistemini takip etme gerekçesi	İnternet bağlantı sorunu	359	39
	İnternet paketi olmaması	21	2,3
	Bilgisayar/ akıllı telefon/ tablet	50	5,4
	Diğer gerekçeler	491	53,3
Platformlarda sistemsel hatalarla karşılaşma durumu	Evet	819	88,9
	Hayır	102	11,1
Uzaktan eğitim platformlarında yaşanan sorunların çözüm şekli	Kendim çözdüm	514	55,8
	Eğitim profesyonelinden yardım	88	9,6
	Çözemedim	231	25,1
	Diğer	88	9,6

4.1.4. Yeterlilik

Öğrencilere uzaktan eğitim sürecinin yeterli olup olmadığı ile ilgili 2 soru sorulmuştur. İlk soru; “Uzaktan eğitimde hangi platformların etkili olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu için öğrencilerin çoğunluğu “Zoom platformu” cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu farklı platformlar kullansalar da Zoom platformu cevabını vermişlerdir. Sebep ise Zoom platformu tasarımının diğer platformlara göre daha sade ve anlaşılır olmasıdır. Yapılan anket çalışmasında öğrenciler Zoom platformunda yaşadıkları teknik aksaklıklar ve derslerin sabote edilmesinden dolayı şikâyetlerini

belirtmektedirler. Yaşanan sorunlara rağmen yeterli görülen başka bir uzaktan eğitim platformu olmadığı için Zoom uygulaması üzerinden çevrimiçi eğitimlere devam edilmiştir. Bir öğrenci yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim sistemine alışmak zor bir durum iken bir de platformlarda yaşanan yetersizliklerden dolayı tüm motivasyonumuzu yitirdik. Aynı zamanda eğitim alanında platformlar yeterli olmadığı için derslerde ki verimliliğimi kaybettim.”

İkinci soru olarak, “Dersin yönetimi için kullanılan platformlar öğrenci ihtiyaçlarını karşılamakta mıdır?” sorusu için öğrencilerin çoğunluğu “Hayır” cevabını vermişlerdir. Hayır cevabının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bir öğrenci yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitimi daha verimli yapabilecek yeni uygulamalar çıkarılması öğrencilerin eğitimini olumlu yönden etkiler. Öğrenci olarak istek ve ihtiyaçlarımızın yeterliliğine göre platform tasarlanması gerektiği düşünüyorum.” Yorumdan anlaşılacağı üzere var olan uzaktan eğitim platformlarının ihtiyaca tam anlamı ile cevap veremediği düşünülmekte ve öğrencilerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda uzaktan eğitimdeki verimliliği arttıracak yeterlilikte platformlar tasarlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Uzaktan eğitim platformları ve sürecin yeterlilik durumlarını incelemek için öğrencilere sorulan sorular ve verilen cevapların frekans ve yüzdeler dağılımları aşağıda Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6: Yeterlilik ile öğrenci ilgili anket soruları ve cevap dağılımı

Soru	Araçlar	Frekans	Oran (%)
Uzaktan eğitimde kullanılan platformların etkinlik durumu	Zoom	560	60,8
	EBA	92	10,0
	Big Blue Button	34	3,7
	Microsoft Teams	73	7,9
	Adobe Connect	9	1,0
	Diğer	153	16,6
Dersin yönetimi için kullanılan platformların öğrenci ihtiyaçlarını karşılama durumu	Karşulamakta	285	30,9
	Karşılamamakta	636	69,1

4.1.5. Memnuniyet

Öğrencilere uzaktan eğitim sürecinden memnun olup olmadığı ile ilgili bir soru sorulmuştur. “Uzaktan öğretim sürecinden memnun musunuz?” sorusuna öğrencilerin çoğunluğu “Hayır” cevabını vermişlerdir. Öğrenciler örgün eğitimden daha verim aldıklarını ve örgün eğitime en kısa zamanda geçmek istediklerini belirtmektedirler. Çünkü eğitim anlayışı Türkiye’de klasik bir model olarak uygulandığı için alışılmış düzen bozularak tüm öğrencilerin ders çalışma alışkanlıkları değişmiştir. Aynı zamanda Covid-19 salgın sürecinde öğrencilerin çoğu zorlu süreçlerden geçtikleri için uzaktan eğitimde yaşanan sıkıntılara yönelik çözüm üretebilecek sağlıklı bir mentalite ve ruh haline sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Uzaktan eğitim süreci pek çok öğrencide yeni hastalıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin sürekli masa başında derse katılım sağlayan öğrenciler ve ev ortamında bulunduğu için yüklenen

ödev sorumlulukları yüzünden oturma pozisyonlarından kaynaklı olarak vücut şekil bozuklukları, kramplar ve ağrılar bunların başında gelmektedir. Çevrimiçi eğitim sisteminde elektronik cihazlarla sürekli etkileşim halinde olduğundan dolayı göz bozuklukları ve işitsel kayıplar da gözlenmektedir. Bir öğrenci yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Eğitim sistemimizin böyle bir sürece hazır olmadığını ve teknolojinin gerisinde olduğumuzu düşündüğüm için uzaktan eğitim sisteminden asla memnun değilim.” Yorumdan da anlaşıldığı üzere öğrencilerin çoğunluğu Covid-19 sürecinin hızlı bir şekilde bitmesini ve yüz yüze eğitime geçmek istediğini belirtmektedir.

Memnuniyet seviyelerinin oldukça düşük olmasına yol açan etkenler arasında; uzaktan eğitim platformlarının beklentilere yeterince cevap verecek düzeyde olmaması, öğrencilerin yaşam standartlarının farklı seviyelerde olması ve iletişimde yaşanan kopukluklar gösterilebilir. Uzaktan eğitim platformları ve ilgili süreç için öğrencilerin memnuniyet durumuna dair frekans ve yüzdelik dağılımı aşağıdaki gösterilmektedir.

Tablo 7: Memnuniyet ile ilgili öğrenci anket soru ve cevap dağılımı

Soru	Cevap	Frekans	Oran (%)
Uzaktan öğretim sürecinden memnun olup olmama	Evet	90	9,8
	Hayır	601	65,5
	Kararsızım	226	24,6

4.2. Eğitim profesyonellerinden elde edilen anket verilerinin değerlendirilmesi

Uzaktan eğitim platformları ve uzaktan eğitim sürecine dair anket yoluyla eğitim profesyonellerine yöneltilen sorulara verilen cevaplar üzerinden elde edilen veriler aynı şekilde beş kategori başlığı altında incelenerek değerlendirilmiştir.

4.2.1. Avantajlar

Salgın döneminde Türkiye’de kullanılan uzaktan eğitim platformlarının avantajlı olup olmadığını incelemek için eğitim profesyonellerine üç soru sorulmuştur. İlk soru olarak “Uzaktan öğretimin geleneksel eğitime göre eğitimciler açısından daha avantajlı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu için eğitim profesyonelleri çoğunlukla “Hayır” cevabı vermiştir. Yani eğitim profesyonelleri genelde uzaktan eğitim sürecinde uygulanan faaliyetlerin verimli olmadığını, öğrencilerin uzaktan eğitime adapte olamadıklarını düşünmektedir. Bir eğitim profesyonelinin yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim sürecinde bir öğretmenin, öğrencilerden alması gereken geri dönüş ve öğrenme becerilerinin, kazanım düzeyinde öğrenmeye etkisi sanal ortamlarda gerçekleştiği için gerçekçi olarak değerlendirilememektedir. Yaşanan durumun elbette ki çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Lakin öğrencilerin sorumluluk becerilerini kendilerinin kazanması gerekmektedir. Öz değerlendirme bakımından öğrencilerin kendilerini doğru değerlendirmesi sağlanmalı ve motivasyonlarının yüksek tutulması gerekmektedir. Uzaktan eğitim birçok teknolojik olanağın kullanılmasını sağlamış olsa da ev ortamı sınıf ortamı kadar akran

öğrenmesini desteklememektedir.” Yorumdan da anlaşılacağı üzere; öğrenciler çevrimiçi eğitim ile birçok sebepten dolayı avantaj sağlamamaktadır. Örneğin, sorumluluk becerileri klasik eğitim anlayışında ki kadar gelişmemektedir. Çevrimiçi eğitimde zaman yönetimi sağlanamaması ve öğrencinin ders sorumluluğunu yerine getirebilmek için çaba sarf etmemesi bunun başlıca sebepleri arasındadır.

İkinci soru olarak; “Uzaktan eğitim ile örgün eğitim arasında hangisinin daha verimli olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu için eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “örgün eğitim” cevabını vermişlerdir. Uzaktan eğitim sistemleri iyi bir şekilde yönetilse de örgün eğitim kadar verimli olmadığı düşünülmektedir. Çünkü eğitim profesyonelleri, öğrenciler ile iyi bir iletişim kuramamaktadırlar. Ders planına uymak, olası sorunlara çözüm üretmek ve derse odaklanmak uzaktan eğitim sürecinde zorlayıcı olmaktadır. Bir eğitim profesyonelinin yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim salgın süreci için en iyi yöntem olsa da yüz yüze eğitim kadar avantajlı olamamaktadır. Öğrencilerin ve eğitim profesyonellerinin bilgisayar, internet gibi eksikliklerinin giderilmesi uzaktan eğitimin daha verimli olmasını sağlayacağını düşünüyorum. Aynı zamanda öğrenciler ile etkili iletişim kuramadığımız için pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktayız.” Yorumdan anlaşılacağı üzere öğrenciler ve eğitim profesyonellerinde bulunan materyal eksikliği, ders katılımını aksatmaktadır. İhtiyaç duyulan materyallerin eğitim profesyonelleri ve öğrencilere eksiksiz sağlanması uzaktan eğitim sürecini iyileştirecek ve avantajlı bir hale getirebilecektir.

Üçüncü soru olarak; “Mekândan ve zamandan bağımsız derse katılabilmek öğrencilerin performansını arttırdı mı?” sorusu için eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “arttırmadı” cevabını vermişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde öz disiplin sorunu yaşayan öğrenci sayısının oldukça fazla olduğu gözlenmiştir. Her öğrencinin ev ortamı farklı olduğu için uyguladıkları eğitim anlayışı da farklılık göstermektedir. Örgün eğitimde öğrencilerin aynı ortamda bulunması ve aynı şekilde disipline edilmesi ile sağlanan kontrol maalesef uzaktan eğitim ile birlikte sağlanamamış ve sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Bir eğitim profesyonelinin yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Özellikle çalışan öğrenciler ve ders tekrarı yapmak isteyen öğrenciler için offline dinleme imkânı olması oldukça avantajlı bir durumdur ancak mekân ve zamanın her öğrencide farklı olma durumu öğrencilerin rahat olmasına sebep olduğu için ders içi aksaklıklar yaşanmaktadır.” Yorumdan anlaşıldığı üzere mekân ve zaman kavramının bağımsız olması öğrencilerin dikkatini dağıtmakta ve başka şeylere odaklanmalarına sebep olmaktadır. Dolayısıyla ders içi etkili bilgi alışverişi sağlanamamaktadır. Salgın döneminde Türkiye’de kullanılan uzaktan eğitim platformlarının avantaj oluşturup oluşturmadığını incelemek için eğitim profesyonellerine sorulan sorular ve verilen cevapların frekans ve yüzdelik dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 8: Avantajlar ile ilgili eğitim profesyonelleri anket soruları ve cevap dağılımı

Soru	Cevap	Frekans	Oran (%)
Uzaktan öğretimin geleneksel eğitime göre eğitimciler açısından daha avantajlı olma durumu	Evet	19	18,6
	Hayır	83	81,4
Uzaktan eğitim ile örgün eğitimden hangisinin daha verimli olduğu düşüncesi	Uzaktan Eğitim	8	7,9
	Örgün Eğitim	91	89,2
	Fark Olduğunu Düşünmüyorum	3	2,9
Mekândan ve zamandan bağımsız derse katılabilmenin öğrencilerin performansını artırma durumu	Arttırdı	6	5,9
	Arttırmadı	79	77,4
	Değişiklik Olmadı	17	16,7

4.2.2. Motivasyon

Uzaktan eğitim platformlarının motivasyon sağlama durumunu ölçmek için eğitim profesyonellerine üç soru sorulmuştur. İlk olarak; “Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin motivasyonları geleneksel eğitim ile aynı seviyede midir?” sorusu için eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “Hayır” yanıtını vermişlerdir. Öğrencilerde yaşanan odaklanma eksikliği eğitim profesyonellerinin ders işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. Örgün eğitimde öğrenciler ile yüz yüze iletişim kurarak ders verimliliği artırılırken, uzaktan eğitim sistemi ile arzu edilen verimlilik sağlanamamaktadır. Bir eğitim profesyonelinin yorumundan örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin derse katılımında mimik ve davranışlarını göremiyor olmak bilgi alışverişini olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü böylesi bir durum doğru iletişim kurmayı zorlaştırmakta ve ders işleyiş motivasyonumu olumsuz yönde etkilemektedir.” Yorumdan anlaşılacağı üzere yüz yüze eğitimdeki etkili iletişimin uzaktan eğitim sistemleri ile karşılanamaması motivasyon düşürücü bir etken olarak görülmektedir.

İkinci soru olarak; “Uzaktan eğitim platformlarının motivasyonunuzu arttırdığını düşünüyor musunuz?” sorusuna eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “Hayır” cevabını vermişlerdir. Uzaktan eğitim için kullanılan platformların teknik anlamda yetersiz kalması motivasyonu olumsuz etkilemektedir. Çünkü ders esnasında sistemin donması, bağlantı kopuklukları, görüntü ve ses özelliklerinin eş zamanlı çalışmaması ders işleyişini aksattığından dolayı ders kalitesi ve motivasyon düşüklüğüne sebep olmaktadır. Bir eğitim profesyonelinin yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim derslerinde ses senkronizasyonu olmuyor. Böylece dersler sağlıklı işlenmiyor, ders esnasında ses ve görüntü özelliklerinin entegre bir şekilde çalışmaması öğrencilerimi ve beni olumsuz yönde etkiliyor. Dikkatimiz dağıldığı için derse karşı motivasyon kaybı yaşanıyor.” Yorumdan anlaşılacağı üzere uzaktan eğitim platformlarında yaşanan teknik sorunlar eğitim profesyonellerinin motivasyonunu düşürmektedir. Platformların geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Aksi

taktirde motivasyonu düşen bir eğitim profesyoneli öğrencilere verimli bir ders akışı sunamayacaktır.

Üçüncü soru olarak; “Uzaktan eğitim sürecinde sürekli evde olmak yaşam doyumunuzu olumsuz yönde etkilemekte midir?” sorusu için eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “Evet” yanıtını vermişlerdir. Bir eğitim profesyonelinin yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Sosyal hayatımın tümünü evde geçiriyor olmak motivasyonumu olumsuz yönde etkilemektedir. Ruhsal anlamda kendimi yetersiz görüyorum. Öğrencilerime verimli bilgi aktarımı yapmakta zorlanmaktayım. Aynı zamanda yaşanan sorunlara çözüm üretmek örgün eğitimden daha yavaş ilerlediği için kendime ve aileme zaman ayırmakta zorlanmaktayım.” Yorumdan anlaşılacağı üzere ev ortamında ders işlenmesi ve sosyal hayatın olmaması eğitim profesyonellerinin motivasyonunu oldukça düşürmektedir. Türkiye’de kullanılan uzaktan eğitim platformlarının motivasyon sağlayıp sağlamadığını incelemek için eğitim profesyonellerine sorulan sorular ile verilen cevapların frekans ve yüzdelik dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 9: Motivasyon ile ilgili eğitim profesyonelleri anket soruları ve cevap dağılımı

Soru	Cevap	Frekans	Oran (%)
Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin motivasyonlarının geleneksel eğitim ile aynı seviyede olup olmama durumu	Evet	10	9,8
	Hayır	92	90,2
Uzaktan eğitim platformlarının motivasyonu artırma düşüncesi	Evet	14	13,7
	Hayır	88	86,3
Uzaktan eğitim sürecinde sürekli evde olmanın yaşam doyumunu olumsuz yönde etkileyip etkilemediği	Evet	91	89,2
	Hayır	11	10,8

4.2.3. Engeller

Eğitim profesyonellerine uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları engeller ile ilgili iki soru sorulmuştur. İlk soru; “Uzaktan Eğitim platformlarında hatalar ile karşılaştınız mı?” sorusuna eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “Evet” cevabını vermiştir. Uzaktan eğitim platformları kısa zaman içerisinde geliştirilip yenilense dahi yeterli düzeyde ihtiyaçları karşılamamaktadır. Platformlarda yaşanan teknik hatalardan kaynaklı ders planında sürekli olarak aksaklıklar yaşanmaktadır. Bir eğitim profesyonelinin yorumundan örnek vermek gerekirse; “Alt yapıların yetersiz olmasından kaynaklı olarak ders işleyişinde aksaklıklar yaşanmaktadır. Ders esnasında sistemin donması, bağlantının kopması, sürenin kısıtlı olması ve sistemseller diğer hatalardan kaynaklı olarak öğrencilerim ile verimli ders işleyemiyorum. Covid-19 salgınından en kısa zamanda kurtulmayı diliyorum ve öğrencilerim ile yüz yüze derslerimi işlemek istiyorum.” Yorumdan da anlaşıldığı gibi uzaktan eğitim

platformlarının teknik aksaklıkları ve alt yapı sorunları ders işleyiş düzenini bozmakta ve iletişim kalitesini düşürmektedir.

İkinci soru; “Çevrimiçi Platformlar üzerinden öğrenciler ile iyi bir iletişim kurabiliyor musunuz?” sorusu için eğitim profesyonellerinin çoğunluğu; “Orta düzeyde iletişim kurabiliyorum.” cevabını vermişlerdir. Uzaktan eğitim platformlarının varlığı salgın sürecinde iletişimi bir şekilde yürütmeyi sağlamaktadır. Platformlarda çeşitli aksaklık ve sorunlar yaşansa dahi öğrenciler ile yürütülen iletişimin orta düzeyde sağlandığı görülmektedir. Bir eğitim profesyonelinin yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Öncelikle alt yapı problemi çözülmelidir. Eğitimde müthiş derecede fırsat eşitsizliği oluştu. Eşitsizliğin engellenebilmesi için öğrencilerin bedava internete ve derse girebilmek için gerekli ekipmana ulaşması sağlanmalıdır. Söz konusu eşitsizlikler ortadan kaldırıldığı takdirde uzaktan eğitim platformları üzerinden öğrenciler ile iletişim sağlayabilmek daha kolay olacaktır.” Yorumdan anlaşılacağı üzere gerekli ekipmanlar öğrencilere sağlanarak ve alt yapı sorunları iyileştirilerek çevrimiçi platformlar üzerinden öğrenciler ile daha etkili bir iletişim sağlanması mümkün olabilecektir. Uzaktan eğitim sürecinde eğitim profesyonellerinin karşı karşıya kaldığı engelleri irdelemek için eğitim profesyonellerine sorulan sorular ile verilen cevapların frekans ve yüzdelik dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 10: Engeller ile ilgili eğitim profesyonelleri anket soruları ve cevap dağılımı

Soru	Cevap	Frekans	Oran (%)
Uzaktan eğitim platformlarında hatalar ile karşılaşma durumu	Evet	85	83,3
	Hayır	17	16,7
Çevrimiçi platformlar üzerinden öğrenciler ile iyi bir iletişim kurabilme durumu	İyi iletişim kurabiliyorum	23	22,5
	Orta düzeyde iletişim kurabiliyorum	65	63,7
	İletişim kuramıyorum	14	13,7

4.2.4. Yeterlilik

Eğitim profesyonellerine uzaktan eğitim platformları ve ilgili sürecin yeterli olup olmadığı ile ilgili üç soru sorulmuştur. İlk soru; “Kullandığınız platformun yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “Düşünmüyorum” cevabını vermiştir. Çok çeşitli uzaktan eğitim platformları olmasına rağmen pek çok aksaklık yaşanmaktadır. Ayrıca platform özellikleri tam olarak öğrenci ve eğitim profesyonellerinin istek ve ihtiyaçlarına göre tasarlanmadığı düşünülmektedir. Bir eğitim profesyonelinin yorumu ile örnek vermek gerekirse; “Sistem daha da uygun bir şekilde tekrar düzenlenebilir ve internet altyapısı güçlendirilirse ders verimi artabilir. Ders verimliliğinin yükselmesi için teknolojik alt yapı oluşturulabilir.” Yorumdan anlaşılacağı üzere sistemsel hatalar ders içeriklerine uygun yeterlilikte olmadığından süreç içerisinde birçok zorluk yaşanmaktadır.

İkinci olarak; “Uzaktan eğitime geçmeden önce uzaktan eğitim platformları ile ilgili bir eğitim aldınız mı?” sorusu için eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “Almadım” cevabını vermişlerdir. Covid-19 salgını ile klasik eğitim anlayışı yerini uzaktan eğitim sistemlerine bırakmıştır ancak eğitim profesyonellerinin çoğunluğu derslerini yüz yüze gerçekleştirdikleri için uzaktan eğitim sistemleri hakkında yeterli donanıma sahip değillerdir. Bilgi eksikliği sorununa çözüm olarak eğitim profesyonellerine uzaktan eğitim sistemleri ve platformları hakkında eğitim verilmesi gerekmektedir. Bir eğitim profesyonelinin yorumundan örnek vermek gerekirse; “Uzaktan eğitim sistemleri ve platformlara alışma sürecim oldukça uzun sürdü. Platformlarda yaşanan aksaklıklara çözüm üretme konusunda yetersiz kaldım ve öğrencilerime karşı kendimi kötü hissettim. Uzaktan eğitim sürecine hızlı bir geçiş sağlasak da salgın süreci içerisinde biz öğretmenlere eğitim verilmesi gerektiğini düşünmekteyim.” Yorumdan da anlaşılacağı üzere eğitim profesyonelleri uzaktan eğitim sürecinde oldukça zorlandıklarını belirtmektedirler.

Üçüncü soru “Uzaktan eğitim sürecinde ders hazırlığı yapmak için daha fazla zamanınız oldu mu?” sorusuna eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “Evet zamanım oldu” yanıtını vermişlerdir. Yüz yüze eğitime oranla eğitim profesyonellerinin çoğunluğu kendilerini daha fazla geliştirmeyi ve böylece öğrencilere karşı verimli olmayı hedeflemektedir. Bir eğitim profesyonelinin yorumuna göre; “Uzaktan eğitim sürecinde ders saatlerinin uzaması ve öğrencilerin daha verimli ve etkin bir şekilde derse odaklanmasını sağlamak için ders içeriklerimizi tasarlarken dikkatli olmaya çalışıyoruz. Uzaktan eğitim sürecinde ders içeriklerini hazırlamak için yeterli zamanımız olduğunu düşünmekteyim.” Yorumdan da anlaşılacağı üzere eğitim profesyonelleri gerek kendilerini geliştirme ve gerekse öğrencilere bilgi aktarımı için yeterli süreleri olduğunu düşünmektedir. Uzaktan eğitim platformları ve sürecin yeterlilik durumlarını incelemek için eğitim profesyonellerine sorulan sorular ve verilen cevapların yüzdelik dağılımları aşağıda Tablo 11’de gösterilmektedir.

Tablo 11: Yeterlilik ile ilgili eğitim profesyonelleri anket soruları ve cevap dağılımı

Soru	Cevap	Frekans	Oran (%)
Kullanılan platformun yeterli olup olmaması durumu	Düşünüyorum	37	36,3
	Düşünmüyorum	40	39,2
	Kararsızım	25	24,5
Uzaktan eğitime geçmeden önce uzaktan eğitim platformları ile ilgili bir eğitim alınıp alınmadığı	Aldım	16	15,7
	Almadım	86	84,3
Uzaktan eğitim sürecinde ders hazırlığı yapmak için zamanın olup olmama durumu	Zamanım Oldu	71	69,6
	Zamanım Olmadı	31	30,4

4.2.5. Memnuniyet

Eğitim profesyonellerine uzaktan eğitim sürecinden memnun olup olmadığı ile ilgili bir soru sorulmuştur; “Uzaktan Eğitim sürecinden memnun musunuz?” sorusuna eğitim profesyonellerinin çoğunluğu “Hayır” yanıtını vermişlerdir. Uzaktan eğitim sürecinde sosyalleşmenin az olması, platformlarda yaşanan teknik sorunlar, öğrenciler ile etkili bir iletişim kurulamaması ve uzaktan eğitimin örgün eğitime göre yetersiz kalması gibi çeşitli nedenlerle eğitim profesyonellerinin salgın dönemindeki süreçten memnun olmadıkları görülmektedir. Bir eğitim profesyoneli yorumunda; “Platformlarda yaşanan teknik aksaklıklardan kaynaklı olarak öğrencilerimle verimli ders işleyebildiğimi düşünmüyorum. Aynı zamanda öğrencilerimi yüz yüze görmeyi onlarla etkili bir iletişim kurabilmeyi daha doğru buluyorum. Uzaktan eğitim sürecinde dersleri işlemekteyiz ancak öğrencilerin yeterli derecede bilgili ve donanımlı olmadıklarını görmekteyim, yaşanan durum beni oldukça üzmemekte. Hızlı bir şekilde salgın sürecini atlatmak ve yüz yüze eğitime geçmeyi elbette ki herkes kadar bir öğretmen olarak bende istiyorum.” Yorumdan anlaşılacağı üzere eğitim profesyonelleri uzaktan eğitim sürecinin verimsiz geçtiğini ve öğrencilerin salgın sürecinde yeterli eğitim alamadıklarını düşünmekte ve hızlı bir şekilde normalleşmeyi beklemektedirler. Uzaktan eğitim platformları ve ilgili süreç için eğitim profesyonellerinin memnuniyet durumuna dair frekans ve yüzdelik dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 12: Memnuniyet ile ilgili eğitim profesyonelleri anket soru ve cevap dağılımı

Soru	Cevap	Frekans	Oran (%)
Uzaktan öğretim sürecinden memnun olup olmama	Evet	13	12,7
	Hayır	61	59,8
	Kararsızım	28	27,5

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Covid-19 salgınının Türkiye’de beklenmedik bir zamanda ortaya çıkması ile birlikte klasik eğitime ara verilerek uzaktan eğitim sistemlerine geçilmiştir. Mevcut veya yeni kurulan uzaktan eğitim platformları ile eğitim sürecine devam edilmiştir. Araştırma çalışmamız ile salgın sürecinde uzaktan eğitim sistemlerinin öğrenciler ve eğitim profesyonelleri tarafından nasıl kullanıldığı, platformlarda yaşanan aksaklıklar ve memnuniyet durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma için literatür incelemesi yapılmış ve çalışma içeriğinde paylaşılmıştır. Öğrenci ve eğitim profesyonellerinin uzaktan eğitim platformları ve yaşanan sürece dair görüşlerini alabilmek için anket çalışması yürütülmüştür. Birden fazla seçenikle cevaplanabilen 19 adet kapalı uçlu soru ile 1 tane yorum sorusundan oluşan anket çalışmasına 102 eğitim profesyoneli ve 921 öğrenci katılım sağlamıştır. Verilerin analizi için anket

formundaki yanıtlar frekans ve yüzde değerleri olarak değerlendirmeye alınmış ve gruplandırma çalışması yapılmıştır.

Alışılmış klasik eğitim anlayışının yerini ani bir şekilde uzaktan eğitim sistemlerine bırakması eğitim profesyonelleri ve öğrenciler açısından zorlu bir süreci beraberinde getirmiş, uyum süreci uzun sürmüştür. Öğrenci ve eğitim profesyonelleri için uzaktan eğitim sistemlerine yönelik herhangi bir eğitim düzenlenmediğinden dolayı yaşanan sorunlara çözüm üretmekte zorlanılmıştır. Uzaktan eğitim sistemleri aslında salgın öncesinde Türkiye’de kullanılmasına rağmen salgın sebebi ile ilkokuldan üniversiteye dek Türkiye’deki tüm okulların uzaktan eğitime geçmesiyle birlikte mevcut sistemlerdeki eksiklikler ile internet altyapısının yetersiz kalması sonucu aniden ortaya çıkan böylesine büyük bir ihtiyaca yeterince cevap verilememiştir.

Her okul kendisine en uygun platformu seçerek eğitim ve öğretimlerine devam etmeye çalışsa da platformlarda ders esnasında bağlantı kopuklukları ve teknik aksaklıklar ile görüntü ve sese kayıplar yaşanması gibi birçok sorun ile karşılaşmıştır. Yaşanan sorunlara genelde eğitim profesyonelleri ya da öğrencilerin çözüm üretmeye çalışması, çözüm süreçlerinde ciddi zaman kayıpları oluşturmuştur. Yürütülen anket çalışmasının verileri incelendiğinde, uzaktan eğitim platformlarının yetersizliği ve teknik hatalarla karşılaşılma durumunun fazla olduğu görülmektedir. Aynı zamanda öğrenciler ve eğitim profesyonelleri uzaktan eğitim sistemlerinden geleneksel eğitime göre daha az memnun kalmıştır. Memnuniyetsizliğin sebepleri oldukça fazladır. Öncelikle öğrenciler açısından; her öğrenci aynı yaşam standartlarına sahip olmadığından dolayı uzaktan eğitim fırsat eşitsizliği meydana getirmiş, öğrenciler ekipman eksikliği nedeniyle yüz yüze eğitimden aldığı verimliliği uzaktan eğitimden alamamıştır. Verimliliğin düşmesi ile eğitimden uzaklaşmaları, öğrencilerin motivasyonunu ve eğitim tatminini oldukça düşürmüştür. Gerekli uzaktan eğitim ekipmanlarına sahip öğrenciler ise platformlarda yaşanan aksaklıklar, eğitim profesyonelleri ile yaşadıkları iletişim kopuklukları ve verimli eğitim alamama durumundan kaynaklı olarak motivasyon kaybı yaşamışlardır.

Eğitim profesyonelleri açısından da uzaktan eğitim verimli bir eğitim sistemi olarak görülmemektedir. Öğrencilerin öz disiplinlerini kayb ettikleri, sorumluluk almaktan kaçındıkları ve iletişim sıkıntısı yaşadıkları belirtilmektedir. Aynı zamanda platformlarda yaşanan aksaklıklardan dolayı sürekli olarak ders planını değiştirmek zorunda kalmaları nedeniyle eğitimin verimli hale dönebilmesi için yüz yüze eğitimin şart olduğunu düşünmektedirler.

Araştırma çalışmasından elde edilen bilgiler ışığında, uzaktan eğitim sistem ve platformlarının hem öğrenciler hem de eğitim profesyonellerinde çoğunlukla olumlu etkiler bırakmadığı görülmektedir. İletişim kopuklukları, platformlarda yaşanan teknik aksaklıklar ve sosyal hayatın olmama durumu olumsuzlukların başlıca sebepleri

arasındadır. Sayılan olumsuzlukların giderilebilmesi veya en azından iyileştirilebilmesi için Covid-19 salgını ile birlikte Türkiye çapında yaygınlaşan uzaktan eğitim sistemlerinin sürekli olarak geliştirilmesi ve yenilenmesi gerektiği görülmektedir. Uzaktan eğitim süreç olarak iyileştirildiği zaman Türkiye'deki öğrencilere daha verimli bir eğitim sağlanabileceği öngörülmektedir. Öğrenci ve eğitim profesyonellerine gerekli ekipmanların sağlanması, fırsat eşitsizliğin ortadan kalkması, platformların öğrenci ve eğitim profesyonellerinin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda tasarlanması gerektiği açıktır.

Araştırma çalışması çok açık şekilde göstermiştir ki; eğitim profesyonelleri ve öğrenciler uzaktan eğitim sistemleri ve süreçlerinden memnun değillerdir. En kısa zamanda gerekli çözümler üretilmeli ve eğitime fayda sağlayacak uygulamalar geliştirilmelidir. "Gerçek eğitim, verimli olduğu sürece fayda sağlayabilir." fikrinden yola çıkarak verimliliği arttıracak yaklaşım ve platformlar geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AŞKIN, E. (2020). Uzaktan Eğitim İçin Kullanabileceğiniz Platformların Karşılaştırılması. <http://www.egitimdeteknoloji.com/uzaktan-egitim-icin-kullanabileceginiz-platformların-karsilastirmasi/> (Erişim Tarihi: 3.10.2022)
- BAŞAR, R. (2021). Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitime Dair Yaşanan Sorunlar Ve Çözümler: Düzce Üniversitesi Örneği. 8. *Uluslararası Yönetim Bilişim Sistemleri Konferansı'nda sunulmuştur.* İstanbul, Türkiye.
- BAŞARAN, M., DOĞAN, E., KARAOĞLU, E. ve ŞAHİN, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkinliği Üzerine Bir Çalışma. *AJER - Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368-397.
- BAYDAŞ, A. (2011). Marka Değeri ve Marka Sadakatinin GSM Operatörleri Bağlamında İncelenmesi. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 11-36.
- BULUK, B. ve EŞİTTİ, B. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde Uzaktan Eğitimin Turizm Lisans Öğrencileri Tarafından Değerlendirilmesi. *Journal of Awareness*, 5(3), 285-298.
- CAN, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye'de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- DAŞCI SÖNMEZ, E., ve CEMALOĞLU, N. (2021). Okullaşma Sürecinde Uzaktan Evde Eğitime Geçiş. *İnsan ve İnsan*, 8(27), 63-82.
- DİKMEN, S. ve BAHÇECİ, F. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Yükseköğretim Kurumlarının Uzaktan Eğitime Yönelik Stratejileri: Fırat Üniversitesi Örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 78-98.

- DURAK, G., ÇANKAYA, S. ve İZMİRLİ, S. (2020). COVID-19 Pandemi Döneminde Türkiye'deki Üniversitelerin Uzaktan Eğitim Sistemlerinin İncelenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 14(1), 787-809.
- GENÇ, M. F. ve GÜMRÜKÇÜOĞLU, S. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Bakışları. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 403-422.
- KAHRAMAN, M.E. (2020). COVID-19 Salgınının Uygulamalı Derslere Etkisi ve Bu Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesi: Temel Tasarım Dersi Örneği. *İMÜ Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 6(1), 44-56.
- KARAKUŞ, N., UCUZSATAR, N., KARACAOĞLU, M.Ö., ESENDEMİR, N. ve BAYRAKTAR, D. (2020). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 220-241.
- KIRIK, A.M. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, (21), 73-94.
- KÜRTÜNCÜ, M. ve KURT, A. (2020). Covid-19 Pandemisi Döneminde Hemşirelik Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Konusunda Yaşadıkları Sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- MOÇOŞOĞLU, B. ve KAYA, A. (2020). Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) Sebebiyle Uygulanan Uzaktan Eğitime Yönelik Öğretmen Tutumlarının İncelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 2(1), 15-43.
- ÖZBAY, Ö. (2015). Dünyada ve Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Güncel Durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (5), 376-394.
- ÖZMEN, A., (2009). Örneklem. Kitap bölümü: İstatistik. Editör: Ali Fuat Yuzer. Anadolu Üniversitesi Yayınları. 6. Baskı, Eskişehir.
- SAKLAN, H. ve ÜNAL, C. (2019). Dijital Eğitim Platformları Arasında EBA'nın Yeri ile İlgili Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Görüşleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 38(1), 19-34.
- SARITAŞ, E., ve BARUTÇU, S. (2020). Öğretimde Dijital Dönüşüm Ve Öğrencilerin Çevrimiçi Öğrenmeye Hazır Bulunuşluluğu: Pandemi Döneminde Pamukkale Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Journal of Internet Applications and Management*, 11(1), 5-22.
- SERÇEMELİ, M. ve KURNAZ, E. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Öğrencilerin Uzaktan Eğitim ve Uzaktan Muhasebe Eğitimine Yönelik Bakış Açılımları Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- SÖZEN, N. (2020). Covid 19 Sürecinde Uzaktan Eğitim Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 302-319.
- ŞEN, Ö. ve KIZILCALIOĞLU, G. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin ve Akademisyenlerin Uzaktan Öğretime Yönelik Görüşlerinin

- Belirlenmesi. *Uluslararası 3B Yazıcı Teknolojileri ve Dijital Endüstri Dergisi*, 4(3), 239-252.
- TELLİ YAMAMOTO, G. ve ALTUN, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- YILDIZ, E. (2020). Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarında Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Topluluk Hissine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 180-205.
- YÜKSEL, E.A. (2021). Sınıf Öğretmenlerinin Covid-19 Salgını Sürecinde Çevrim İçi Ders-Uzaktan Eğitim Deneyimlerinin İncelenmesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(57), 291-303.
- ZAN, N. ve ZAN, B.U. (2020). Koronavirüs ile Acil Durumda Eğitim: Türkiye'nin Farklı Bölgelerinden Uzaktan Eğitim Sistemine Dahil Olan Edebiyat Fakültesi Öğrencilerine Genel Bakış, *Turkish Studies*, 15(4), 1367-1394.